

NELJAS OSAKOND

OTSUS

VASTUVÕETAVUSE KOHTA

kaebuses nr 23276/04

kohtuasjas Saddam **HUSSEIN**

versus Albaania, Bulgaaria, Horvaatia, Tšehhi Vabariik, Taani, Eesti, Ungari, Island, Iirimaa, Itaalia, Läti, Leedu, Madalmaad, Poola, Portugal, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia, Türgi, Ukraina ja Ühendkuningriik.

Euroopa Inimõiguste Kohus (neljas osakond), olles 14. märtsil 2006 kokku tulnud kojana, kuhu kuuluvad:

J. Casadevall, *esimees*
Nicolas Bratza,
M. Pellonpää,
R. Maruste,
S. Pavlovschi,
J. Borrego Borrego,
J. Šikuta, *kohtunikud*,

ja M. O'Boyle, *osakonna kantsler*,

võttes arvesse eespool nimetatud kaebust, mis esitati 29. juunil 2004,

võttes arvesse kohtureeglite reegli 39 alusel taotletud ajutiste meetmete kohaldamisest keeldumist,

võttes arvesse kohtuasja prioriteetsust (reegel 41) ja kaebusega seotud dokumentide konfidentsiaalsust, et vältida kaebaja seaduslike esindajate avalikustamist (reegel 33),

olles pidanud nõu, teeb järgmise otsuse:

ASJAOLUD

Kaebaja on Iraagi kodanik, endine Iraagi president Saddam Hussein, sündinud 28. aprillil 1937. aastal ja on kõnealusel ajal Iraagis kinnipeetav.

A. Kohtuasja asjaolud

Kaebaja esitatud asjaolud võib kokku võtta järgmiselt.

20. märtsil 2003 tungisid Ameerika Ühendriikide kindrali juhitud koalitsiooniväed Iraaki. Ehkki suurem osa vägedest ja toetusest tuli Ameerika Ühendriikidelt ja Ühendkuningriigilt, eeldatakse kohtuasja kontekstis, et asjaomasel ajavahemikul toetasid koalitsioonivägesid kõik vastustajariigid. Koalitsiooniväed koosnesid

üksustest, millest igauks kandis sõjalist vastutust mõne Iraagi piirkonna eest. Ameerika Ühendriikide üksused kontrollisid põhja- ja keskpiirkondi (viimase hulgas Bagdadi ja Tikriti piirkonnad) ning kaks rahvusvahelist üksust, millest ühte juhtis Ühendkuningriik ja teist Poola, kandsid vastutust vastavalt lõuna- ja lõuna-keskpiirkonna eest.

Aprilli alguses vallutasid Ameerika Ühendriikide relvajõud Bagdadi. 16. aprillil 2003 väljastas Ameerika Ühendriikide kindral “Vabaduse sõnumi”, kuulutades, et Iraagis loodi ajutiselt valitsuse ülesandeid täitev tsiviiladministratsioon Koalitsiooni Ajutine Valitsus (CPA). 13. mail 2003 määras Ameerika Ühendriikide kaitseminister CPA juhiks suursaadik Bremeri. 13. juulil 2003 moodustati Iraagi haldusnõukogu (IGC): CPA juhile anti vetoõigus kõikide IGC otsuste suhtes. CPA ülesandeks oli koos ICG-ga koordineerida kõiki Iraagi ajutise valitsemisega seotud küsimusi.

13. detsembril 2003 vahistasid Ameerika Ühendriikide sõdurid (neljas jalaväeüksus ja operatiivrühma 121 liikmed) Tikriti lähedal operatsiooni “Operatsioon Punane Koit” käigus kaebaja.

8. juunil 2004 võttis ÜRO Julgeolekunõukogu vastu resolutsiooni nr 1546 (2004), millega kinnitas, et moodustatud on Iraagi suveräänne ajutine valitsus, mis võtab alates 30. juunist 2004 Iraagi juhtimise eest täieliku vastutuse ja volitused; resolutsioon väljendas tunnustust okupatsiooni lõpu ja CPA lõpetamise (samuti 30. juuniks 2004) suhtes, mil Iraak taastab oma täieliku suveräänsuse; ja märkis et seni, kuni Iraagi julgeolekujõud julgeoleku eest täielikult ei vastuta, viibivad rahvusvahelised väed Iraagis uue Iraagi ajutise valitsuse palvel (resolutsiooni artiklid 1, 2, 8 ja 9).

28. juunil 2004, kaks päeva ettenähtust varem, anti CPA võim täies ulatuses üle uuele Iraagi ajutisele valitsusele.

30. juunil 2004 andsid Ameerika Ühendriikide väed hageja kohtumenetluseks Iraagi valitsusele üle.

KAEBUSED

Kaebaja esitas konventsiooni artiklite 2, 3, 5 ja 6 ning 6. ja 13. protokolli artikli 1 alusel kaebuse tema vahistamise, kinnipidamise, üleandmise ja käimasoleva kohtumenetluse peale. Ta väitis, et ta hukatakse pärast süü tuvastamist “näidiskohtuprotsessil”, millel osalemiseks ei võimaldatud talle isegi elementaarseid kaitseabinõusid.

Ta väitis, et tema suhtes on jurisdiktsioon vastustajariikidel, keda ta ka pärast 2004. aasta võimu üleminekut peab Iraagis jätkuvalt *de facto* võimulolevateks:

(a) kuna koalitsiooniriigid olid ja on jätkuvalt okupeerivaks võimuks, olid ja on nad jätkuvalt vastutavad Iraagis inimõiguste tagamise eest;

(b) kuna kaebaja vahistati ja peeti kinni ning teda hoitakse kinni, oli ja on ta koalitsiooniriikide täieliku võimu ja kontrolli all;

(c) kuna vaidlustatud kohtlemise eest vastutavad sõjaväelased olid ja on jätkuvalt vastustajariikide kontrolli all. EIK otsus asjas Banković jt vs. Belgia Kuningriik ja 16 lepinguosalist riiki (suurkoja otsus, kaebus nr 52207/99) oli kaebaja arvates vale ning tuleb ümber hinnata.

ÕIGUSNORMID

Kaebaja esitas kaebuse tema vahistamise, kinnipidamise ja Iraagi võimudele üleandmise ning käimasoleva kohtumenetluse ja selle tulemuse peale.

Ta väitis, et ta kuulub vastustajariikide jurisdiktsiooni alla, kuna need on jätkuvalt Iraagis okupeerivad võimud, sest ta viibib nimetatute otsese võimu ja kontrolli all või põhjusel, et nimetatud on väljaspool oma riiki tegutsevate esindajate tegude eest vastutavad. Ta väitis, et on jätkuvalt nende jurisdiktsiooni all ka pärast võimu üleandmist ja tema Iraagi võimudele üleandmist 2004. aasta juunis, põhjusel, et Iraak on jätkuvalt vastustajariikide *de facto* kontrolli all.

EIK ei pea argumente jurisdiktsiooni osas põhjendatuteks. Ehkki kaebaja viitas teatud ÜRO dokumentidele, pressiteadetele ja akadeemilistele väljaannetele, ei tõenda nimetatud dokumendid rohkemat kui seda, et koalitsioonipartnerid tegutsesid ühiselt. Kaebaja ei käsitlenud iga vastustajariigi rolli ja vastutust või nende ja Ameerika Ühendriikide vahelist töö-/võimujaoitust. Ta ei viidanud iga üksuse sõjalise vastutuse olemasolule või vastutuse ulatusele üksusele määratud piirkonna eest. Ta ei täpsustanud Ameerika Ühendriikide ja mitte Ameerika Ühendriikide jõudude vahelisi asjakohaseid käsustruktuure, vaid viitas koalitsioonivägede üldisele juhile, kes oli kogu asjaomasel ajal Ameerika Ühendriikide kindral. Lõpetuseks on oluline märkida, et kaebaja ei viidanud, milline vastustajariik (peale Ameerika Ühendriikide) omas (ja kui, siis millist) mõju või osales tema vaidlusel vahistamisel, kinnipidamisel ja üleandmisel. Vaatamata formaalsele võimu üleandmisele Iraagile 2004. aasta juunis ja 2005. aasta valimistele, jäi kaebaja täielikult selle juurde, et nimetatud jõud jäid Iraagis *de facto* võimule.

Vastavaid asjaolusid arvestades leiab EIK, et kaebaja ei ole ühegi tõstatatud kaebuse puhul tõendanud, et ta kuulus mõne vastustajariigi jurisdiktsiooni alla. EIK leiab, et kaebaja pole tõendanud nimetatud riikide jurisdiktsiooni, mis seisneks nende riikide kontrollis territooriumi üle, kus väidetav rikkumine aset leidis (EIK 18. detsembri 1996. aasta otsus kohtuasjas Loizidou vs. Türgi Vabariik, kaebus nr 15318/89, kohtulahendite registris nr 1996-VI; ja EIK 10. mai 2001. aasta otsus kohtuasjas Küpros vs. Türgi Vabariik [suurkoda], kaebus nr 25781/94, EIÕK 2001). Isegi kui ta oleks kuulunud mõne riigi jurisdiktsiooni alla põhjusel, et see riik pidas teda kinni, ei ole ta tõendanud, et ükski kindel vastustajariik oleks vastutav tema vahistamise ja hilisema kinnipidamise eest või oleks olnud sellega seotud või selles osalenud (EIK 16. novembri 2004. aasta otsus kohtuasjas Issa jt vs. Türgi Vabariik, kaebus nr 31821/96, punktid 71-82; ja EIK 12. mai 2005. aasta otsus kohtuasjas Öcalan vs. Türgi Vabariik [suurkoda], kaebus nr 46221/99, punkt 91, EIÕK 2005). Nimetatud osalemist kinnitavate tegevuste mittetõendamine kujutab endast ühtlasi vastust kaebaja viimasele väitele, mis puudutas vastustajariikide vastutust oma sõjaväelaste tegude eest välisriigis. Lõpetuseks ei leidu vastavat alust ka konventsiooni kohaldamise praktikas ja kaebaja ei ole tuginenud ühelegi kehtivale rahvusvahelise õiguse põhimõttele, mis võiks viidata sellele, et ta kuulub vastustajariikide

jurisdiktsiooni alla üksnes põhjusel, et vastustajariigid moodustasid väidetavalt (kindlaksmääramata ulatuses) Ameerika Ühendriikidega koalitsiooni ajal, mil Ameerika Ühendriigid vaidlusaluseid meetmeid rakendasid; mil Ameerika Ühendriigid vastutasid julgeoleku eest piirkonnas, kus nende tegevus toimus; ja mil koalitsiooni üldist juhtimist teostasid Ameerika Ühendriigid.

Seega ei pea EIK tõendatuks kaebaja ja vastustajariikide vahelise kohtualluvussuhte olemasolu ning sellega seonduvalt ka asjaolu, et kaebaja võis konventsiooni artikli 1 tähenduses vastustajariikide jurisdiktsiooni alla kuuluda.

Nimetatud põhjustel EIK ühehäälselt

tunnistab kaebuse vastuvõetamatuks.

Michael O'Boyle
Kantsler

Josep CASADEVALL
Esimees